

A hűség jele

POMOGÁTS BÉLA

Két, mondhatom így, történelmi évfordulóról emlékezett meg az a már fiatalnak semmiképp sem mondható „politikai gyülekezet”, amely néhány napja megtöltötte a Kossuth Klub nagy előadótermét: Nagy Imre vértanúhalálának negyvenedik és a Történelmi Igazságtétel Bizottság megalakításának tizedik évfordulójáról.

Hadd üssek meg egy pillanatra személyes hangot: egy publicisztikai írásban ez talán nem rendhagyó. Nekem ugyanis mindkét esemény: az 1958-as és az 1988-as is az életem része lett.

Negyven esztendeje, ha jól emlékszem, ugyanilyen forró júniusban, mint a mostani, a Balatonra utaztunk Andorka Rudolf barátommal, aki egy esztendeje még itt volt közöttünk, és akinek közéleti bölcsességére bizony nagy szükség volna a jelenben. A keletföldi állomáson szálltunk fel Zamárdi felé, vettünk egy Népszabadságot, a címlapon vastag betűs közlemény arról, hogy a forradalom miniszterelnökét és társait akasztófára küldte a kádárista, mondjuk ki: ellenforradalmi hatalom. Nehéz az akkori döbbenetről, elkeseredésről beszélni – negyven év múltán.

Tíz esztendeje aztán Litván György barátom keresett fel egy nyilatkozattal, csatlakozásra szólítva; ez volt a Történelmi Igazságtétel Bizottság azóta történelmi dokumentummá vált „Történelmi igazságtételt! Felhívás a magyar társadalomhoz” című alapítólevele. Így kerültem Göncz Árpáddal, Vásárhelyi Miklóssal, Rácz Sándorral, Mécs Imrével, Darvas Ivánnal, Mensáros Zoltánnal, Marián Istvánnal, Obersovszky Gyulával, Nagy Erzsébettel, Gyenes Judittal, Haraszi Máriával, Újhelyi Szilárddal, Hankiss Elemérrel, **Eörsi Istvánnal**, Fekete Gyulával, Pártay Tivadarral, Széll Jenővel és másokkal együtt a TIB alapítói közé. Összesen harmincheten voltunk. Azóta sokan meghaltak, néhányan pedig hátat fordítottak egykori barátaiknak, a TIB létrehozóinak.

A két történelmi évforduló (a közös emlékezés is tanúsítja ezt!) szorosan összetartozik, hiszen 1988-ban a TIB azért jött létre, hogy igazság szolgáltatassék 1958 vértanúinak, és persze rajtuk keresztül, velük együtt mindazoknak, akik a magyar nép szabadságáért, a magyar demokráciáért szenvedtek méltatlan halált és üldöztetést.

Hogy helyreálljon a történelmi igazság, amely nélkül nem lehetett volna új korszakot kezdeni.

A Történelmi Igazságtétel Bizottsága felállítása óta egy évtized telt el.

Nemcsak idősebbek lettünk tíz évvel, hanem meggyötörtebbek és elkeseredettebbek is. Kaptunk sebeket. El kellett viselnünk gyűlöletet és rágalmakat. Akkori reményeinket, amelyeket a történelem egy kegyelmi pillanatában keltettünk életre, és amelyek egy szabadságban felemelkedő Magyarországot, egy egyenjogúságra épült társadalmat és az ötvenhatos forradalom résztvevőinek, örököseinek testvériesülését ígérték, rendre megcsúfolták az azóta eltelt idők eseményei.

Mindenki tudja, hogy mire gondolok.

Az emlékezés és a találkozás örömeibe, hiszen olyan barátainkkal voltunk együtt, akikkel, fájdalom, mind ritkábban látjuk egymást, többnyire valamilyik ötvenhatos és TIB-alapító ravatala körül, nos, az örömből azért mind több nosztalgia vegyül: a veszteség szomorúsága, az elhamvadt történelmi remények után maradó csendes rezignáció.

Az évforduló: Nagy Imre vértanúságának, a Történelmi Igazságtétel Bizottsága megalakulásának évfordulója mindazonáltal nem pusztán arra való, hogy igazolja egy idősebb nemzedék elégtikus életbölcseletét.

A kettős évforduló és a kettős megemlékezés a hűség jele, és ennek a hűségnek a pillanatnyi pátozát kellene érzékelnie a politikai küzdelmekbe talán belefáradt és most ismét új utat választó országnak is.

Ennek az új útnak egyszersmind egy régebbi út folytatásának kellene lennie. És ha a most megnyíló úton visszafelé próbálunk haladni azon a virtuális térképen, amelyet a történelem jelent, nem 1938-at és nem is 1947-et szeretnénk megtalálni, hanem 1956-ot. A magyar forradalmat. Nagy Imre vértanúságát, az akkor még szellemi és erkölcsi egységben fellépő értelmiségi progresszió 1988-as törekvéseit és reményeit.

Annak a „Fiatal Magyarországnak”, amely most szerveződik körülöttünk, időnként vissza kell tekintenie, hagyományt kell választania. Ez a hagyomány nem lehet idegen mindattól, amit 1956, 1958 és 1988 jelent.

Pomogáts Béla